90- KITÂBU'L-IKRÂH
1- Kâfir Olmak Üzere Zorlanmakta Horlanmayi, Dövülmeyi Ve Öldürülmeyi Tercih Eden Kimse Babi
2- Bâb: Mükreh'in, Yânî Zorlanan Kimsenin Satis Yapmasi; Benzeri Olan Muztarr Kimsenin Mâlî Hakk Hususundaki Tasarrufu Ve Maldan Baska Husustaki Tasarrufumun Beyâni) Hakkindadir
3- Bâb: Mükreh'in, Yâni Zorlanan Kimsenin Nikâhi Caiz Olmaz
4- Bâb: Bir Kimse Zorlansa Da Bir Köleyi Hibe Etse Yâhud Satsa, Bu Caiz Olmaz (Hibe De, Satis Da Sahîh Olmaz, Köle Onun Mülkünde Bakîdir)
5- Bâb: "Ikrâh"In Kökünden "Kerh" Ve "Kurh" Bir Ma'nâyadir
6- Bâb: Kadin Zina Üzerine Zorlandigi Zaman Kendisine Hadd, Yâni Zina Etme Cezasi Yoktur
7- Bir Kimsenin, Öldürülmekten Yâhud Bunun Benzeri Bir Zarar Geleceginden Korktugu Zaman Arkadasi Için, Onun Kendisinin Kardesi Olduguna Yemîn Etmesi Babi

Rahman ve Rahim olan Allah'in ismiyle

90- KITÂBU'L-IKRÂH

(Insanin Istemedigi Seye Zorlanmasi Kitabi) [1]

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Kalbi îmân üzere mutmain oldugu hâlde ikraha ugratilanlar müstesna olmak üzere, kim îmânindan sonra Allah'i tanimaz, fakat küfre gögüs açarsa, iste Allah'in gazabi o gibilerin basinadir. Onlarin hakki, en büyük bir azâbdir" (en-Nahl: 106) [2].
Ve yine Allah söyle buyurdu:
"Mü'minler müzminleri birakip da kâfirleri dostlar edinmesin. Kim bunu yaparsa (ona) Allah'tan hiçbir sey yoktur. Meger ki, onlardan gelebilecek bir tehlikeden dolayi sakinmis olasiniz..-" (Âlu Imrân: 28).
Buhârî:
Iste bu korkmaniz, bir takiyyedir [3].
Ve Yüce Allah buyurdu:
"Öz nefislerinin zâlimleri olarak canlarini alacagi kimselere melekler derler ki: 'Ne iste idiniz?' Onlar: 'Biz
Yeryüzünde (dînin emirlerini uygulamaktan) âciz kimselerdik' derler. Melekler de: 'Allah'in Arz*i genis degil miydi? Siz de orada hicret edeydiniz ya!' derler. Iste onlar (böyle)! Onlarin barinaklari cehennemdir. O ne kötü bir yerdir! Erkeklerden, kadinlardan, çocuklardan za f ve acz içinde birakilip da hiçbir çâreye gücü yetmeyen ve (hicrete) bir yol bulamayanlar müstesna. Iste onlar (böyle); Allah'in onlari affedecegin umabilirler. Allah çok affedici, çok merhamet eyleyicidir" (en-Nisâ: 97-99).
"Size ne oluyor ki, Allah yolunda -ve acz ve iztirab içinde birakilip: 'Ey Rabb 'imiz, bizi ahâlîsi zâlim olan su memleketten kurtarip çikar, bize tarafindan bir sâhib gönder, bize katindan bir

yardimci yolla!' diyen erkekler, kadinlar ve gocuklar ugrunda- düsmanla çarpismiyorsunuz? imân edenler Allah yolunda harbederler. Küfredenler de seytân yolunda savasirlar. Öyle ise o seytânin dostlanyle dögüsün! Sübhesiz ki, seytânin hilekârligi zayiftir" (en-Nisâ: 75-76) [4].
Allah, kendi emrettigi vazifeleri ancak maglûb olduklarindan dolayi terkeden zayiflari ma'ziretli kilmistir.
"Mukreh", yânî zorlanan, ancak zayif kilinan ve emredileni islemekten çekinemeyen kimse olur.
el-Hasen el-Basrî:
"Takiyye" (zarar korkusuyla i'tikaad etmekte oldugu seyin ziddini açiklama) kiyamet gününe kadar sabittir, demistir.
Ibn Abbâs, hirsizlarin zorlamalanyle karisini bosayan kimse hakkinda: Bu birsey olmaz, yânî bu zorlanan kimse üzerine bosama hükmü vâki* olmaz, demistir.
Bu konuda talâkin vâki* olmamasi görüsüne Ibn Umer, Ibnu'z-Zubeyr, es-Sa'bî ve el-Hasen de kaail olmuslardir. Çünkü Peygamber(S): "Ameller niyetle otur" buyurmustur. (Zorlanan kisi ise, zorlandigi ise niyefi yoktur, bil'akis onun niyeti islememektir.) [5]

1-.....Bizeel-Leys, Hâlidibn Yezîd'den; o da Saîd ibn Ebî Hilâl'den; o da Hilâl ibn Usâme'den haber verdi ki, ona da Ebû Seleme ibn Abdirrahmân, Ebû Hureyre(R)'den söyle haber vermistir: Peygamber (S) namaz içinde söyle duâ eder idi:
"Yâ Allah!Ayyas ibn EbîRabîa'yi, Seleme ibn Hisâm'i, el-Veltd ibnu'l-Velîd'i kurtar!
Yâ Allah! (Kâfirler elinde bunalip) zayif ve âciz görülen (diger) mü'minleri de kurtar!
Yâ Allah! Mudar üzerine daha siddetli bas! Ve onlar üzerine Yûsuf'un yillari gibi kitlik yillari gönder!" [6].
Bu çok yerde geçti: Namâz'da kunûtta, Istiskaa'da, Tefsîr'de en-Nisâ'da ve Edeb'de...

1- Kâfir Olmak Üzere Zorlanmakta Horlanmayi, Dövülmeyi Ve Öldürülmeyi Tercih Eden Kimse Babi

2-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kimde üç sey bulunursa, îmânin tatliligini tatmis olur: Allah ile Rasûlü kendisine baskalarindan daha sevgili olmak; bir kimseyi sevmek fakat yalniz Allah için sevmek; (Allah onu küfürden kurtardiktan sonra) yine küfre dönmekten atese atilacakmisçasma hoslanmamak" [7].

3-.....Ben Saîd ibn Zeyd(R)'den isittim, söyle diyordu: Yemîn olsun ben kendimi söyle gördüm ki, Umer ibnu'I-Hattâb beni islâm'a girmem üzerine tazyik edip esîr gibi horlayarak bir iple beni baglayici oldugu hâlde ve yine mü'minlerin emîri iken sizin Usmân ibn Af-fân'a yaptiginiz (isyan ve sonunda zulümle öldürmeniz) sebebiyle Uhud Dagi çatlasaydi, çatlamasi vâcib ve lâyik olurdu [8].

4-.....Habbâb ibnu'l-Erett (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) Ka'be'nin gölgesinde kaftanini yastik

ederek dayandigi bir sirada kendisine (Kureys müsriklerinin iskencelerinden) sikâyet etmistik:
— Yâ Rasûlallah! Bizim için Allah'tan nusrat dileyemez misin? (Bunlarin zulmünden) kurtulmamiz için Allah'a duâ edemez misin? demistik.
Bunun üzerine Rasûlullah söyle buyurdu:
— "Sizden önceki ümmetler içinde öyle (mazlum) kisi bulunmustur ki, müsrikler tarafindan yakalanir, onun için yerde bir çukur kazilir, o kisi o çukurun içine gömülürdü. Sonra büyük bir testere getirilir, onun basi üzerine konulurdu da basi iki kisma ayrilirdi. (Bir baskasina da) demir taraklar ile etinin altindaki kemigi ve sinirleri taranirdi da, bu iskenceler o mü'mini dîninden çevirmezdi. (Sahâbîlerim!) Allah'a yemîn ederim ki, su Islâm Dîni, herhalde ve muhakkak surette kemâle erecektir. Hattâ o derecede ki, bir süvârî (tek basina) San'â'dan Hadramevt'e kadar (selâmetle) gidecek de Allah'tan baska hiçbirseyden korkmayacaktir ve bir de yolcu (koyun sahibi ise) koyunu üzerine kurt saldirmasindan korkacaktir. Fakat sizler acele ediyorsunuz!" [9]

2- Bâb: Mükreh'in, Yânî Zorlanan Kimsenin Satis Yapmasi; Benzeri Olan Muztarr Kimsenin Mâlî Hakk Hususundaki Tasarrufu Ve Maldan Baska Husustaki Tasarrufumun Beyâni) Hakkindadir

5-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Bizler mescidde bulundugumuz bir sirada Rasûlullah (S) yanimiza çikageldi ve:
— "Yahûdîler'in yurduna yürüyünüz!" diye buyurdu.
Biz de O'nun beraberinde olarak yola çiktik, nihayet Yahûdîler'in içinde Tevrat okuduklari Beytu'l-Midrâs denilen yerlerine vardik. Peygamber onlara dogru ayaga kalkti ve onlara nida ederek:
— "Ey Yahûdî toplulugu! Müslüman olunuz da selâmette kaliniz!" dedi.
Onlar cevaben:
— Yâ Ebâ'l-Kaasim! Sen teblig ettin (bizim daha ziyâde Sana ihtiyâcimiz yok)! dediler.
Rasûlullah onlara:
— "Ben ancak bunu (yânî benim teblig etmis oldugumu i'tirâf etmenizi) istiyorum", dedi. Sonra "Müslüman olun ki, selâmette kalasiniz!" sözünü ikinci defa söyledi.
Yahûdîler yine:
— Yâ Ebâ'l-Kaasim! Sen bunu teblig ettin! dediler. Rasûlullah onlara:
— "Ben ancak bunu (yânî benim teblîg etmis oldugumu i'tirâf etmenizi) istiyorum" dedi.
Sonra Rasûlullah bu tebligini üçüncü defa olarak tekrar etti de:
— "KaVî biliniz ki, Arz ancak Allah'a ve Rasûlü'ne âiddir. Ben sizleri bu arazîden çikarmak istiyorum. Binâenaleyh sizden her kim
kendi malindan tasiyamiyacagi birseyi olursa onu satsin. Haberiniz olsun, iyi bilin iz ki, A rz ancak A ilah 'a ve
Rasûlü 'ne âiddir!" buyurdu [10].

3- Bâb: Mükreh'in, Yâni Zorlanan Kimsenin Nikâhi Caiz Olmaz

"Dünyâ hayâtinin geçici metâini kazanacaksiniz diye cariyelerinizi, eger kendileri de iffetli olmak

isterlerse,
siz fuhusa mecbur etmeyin. Kim onlari buna mecbur ederse, sübhesiz ki, Allah onlara kendilerinin ikrahlarindan sonra da çok magfiret edicidir, çok merhamet eyleyicidir" (en-NÛr: 33) [11].

6-..... Bize Mâlik, Abdurrahmân ibnu'l-Kaasim'dan; o da babasi (el-Kaasim ibn Muhammed ibn Ebî Bekr)'ndan; o da Yezîd ibn Câriye el-Ensârî'nin iki oglu olan Abdurrahmân ile Mucemmi'den; o da Hansa bintu Hizam el-Ensâriyye(R)'den tahdîs etti ki, Hansâ'yi babasi Hizâm, iznini, rizâsini almaksizin evlendirmisti. Hâlbuki Hansa dul bir kadindi (izni alinmak gerekirdi). Kadin bu evlenmeyi hos görmedi ve Peygamber'e gidîp sikâyet etti. Peygamber (S) de bu nikâhi redd ve ibtâl etti [12].

7-.....Âise (R) söyle demistir: Ben:
— Yâ Rasûlallah! Kadinlar nikâh akidleri hususunda istisare edilirler mi? diye sordum.
Rasûlullah (S):
— "Evet (kadinlar nikâh akidleri hususunda istisare edilirler)" buyurdu.
Ben:
— (Yâ Rasûlallah!) Er görmedik bakire, evlenecegi kimse hakkinda istisare edilirse utanir, susar (rizâsini bildirmez)! dedim.
Rasûlullah:
— "Onun sükûtu, onun iznidir" buyurdu [13].

4- Bâb: Bir Kimse Zorlansa Da Bir Köleyi Hibe Etse Yâhud Satsa, Bu Caiz Olmaz (Hibe De, Satis Da Sahîh Olmaz, Köle Onun Mülkünde Bakîdir)

Insanlarin bâzisi da: Eger müsteri, zorlanmadan dolayi satin aldigi sey hakkinda onu satmayi nezr etse, zorlanmakla beraber, bu satis caizdir, dedi. Onun yaninda hibe de böyledir. Satin aldigi köleyi, zorlamakla 'Vefatimdan sonra sen hürsün' dese de, yine böyledir [14].

8-.....Bize Hammâd ibn Zeyd, Amr ibn Dinar'dan; o da Câbir(R)'den söyle tahdîs etti: Ensâr'dan (Ebû Mezkûr isminde) bir adam (Ya'kûb adindaki bir kölesini): "Ben öldükten sonra sen hürsün!" diye müdebber olarak azâd etmisti. Hâlbuki bu zâtin bu köleden baska hiçbir mali yoktu. Onun bu kölesini böyle azâd ettigi haberi Rasûlui-lah'a ulasti. Bunun üzerine Rasûlullah (S) bu köleyi tuttu da:
— "Bunu benden kim satin almak ister?" dedi (yâni onu müzayedeye arzetti).
O köleyi, Nuaym ibnu'n-Nahhâm adindaki sahâbî sekizyüz dirhem mukaabilinde satin aldi. (Peygamber de kölenin bedelini Ebû Mezkûr'a verip: "Allah bundan müstagnidir" buyurdu.)
Amr ibn Dînâr dedi ki: Ben Câbir'den isittim: Bu Ya'kûb ismindeki köle, Misirli bir köle idi, evvelki yil öldü, diyordu [15].

5- Bâb: "Ikrâh"In Kökünden "Kerh" Ve "Kurh" Bir Ma'nâyadir

9-.....Bize es-Seybânî Süleyman ibnu Feyrûz, Ikrime'den; o da Ibn Abbâs'tan tahdîs etti. es-Seybânî söyle dedi: Ve bana Atâ Ebû'l-Hasen es-Suvâî tahdîs etti, ben onun bu hadîsi ancak Ibn Abbâs(R)'tan zikrettigini zannediyorum. '
"Ey îmân edenler, kadinlara zorla mirasçi olmaniz ve onlari, -kendilerine verdiginiz mehrden birazini giderebilmeniz için- tazyik etmeniz size halâl olmaz. Meger ki, arayi açarak bir fuhus islemis olsunlar. Onlarla iyi geçinin. Eger kendilerinden hoslanmadiniZsa, olabilir ki birsey sizin hosunuza gitmez de Allah onda birçok hayir tak-dir etmis bulunur" (en-Nisâ: 19).
Dedi ki: Bir adam öldügü zaman onun velîleri, onun karisina hakli olup sâhib çikarlardi. Isterlerse o kadinla onlardan biri evlenir, isterlerse o kadini baskasiyle evlendirirler, isterlerse o kadini kimse ile evlendirmezlerdi. Onlar bu kadina, kadinin ailesinden daha hakli idiler. Iste bu âyet, bu hususta indi (yânî o âdeti kaldirdi) [16].

6- Bâb: Kadin Zina Üzerine Zorlandigi Zaman Kendisine Hadd, Yâni Zina Etme Cezasi Yoktur

Çünkü Yüce Allah'in su kavli vardir:
"Kim onlari zinaya mecbur ederse, sübhesiz ki Allah onlara kendilerinin ikrahlarindan sonra da çok magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" (en-Nûr: 33) [17].
Ve el-Leys söyle dedi: Bana (Ibn Umer'in kölesi) Nâfi' tahdîs etti ki, ona da Ebû Ubeyd'in kizi Safiyye söyle haber vermistir: Tasarrufu Halîfe Umer'e âid olan beste bir ganimet kölelerinden bir erkek köle, yine beste bir ganimet payindan olan bir disi köle ile cinsî münâsebet yapmis ve o cariyenin bekâret zarini giderinceye kadar onu zorlamistir. Bunun üzerine Umer o erkek köleye, zina etme cezasi olan deynekleme uyguladi ve onu alti ay o yerden sürgün etti. Fakat erkek kendisini zorlamis oldugu için, o cariyeye deynekleme cezasi uygulamadi [18].
ez-Zuhrî, hürr bir erkegin bekâretini giderdigi bakire câriye hakkinda söyle dedi:
Hakem (yânî hâkim) bu bakire cariyeden bekâretin degeri ile cariyenin kendi kiymetini ta'yîn ve nisbet eder de o erkekten bekâretin bedelini alir (yânî o erkege, kadinin bakire ve dul olusu arasindaki deger farkini ödemesini hükmeder), ve bir de o erkege deynekleme cezasi uygulanir. Dul câriye hakkinda imamlarin hükümlerinde bir para ödeme yoktur, lâkin erkek üzerine hadd cezasi vardir [19].

10-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Ibrahim Peygamber, zevcesi Sâre ile hicret yolculuguna çikip, onunla bir memlekete girdi. Orada meliklerden bir melik yâ-hud cebbarlardan bir cebbar hükümdar var idi... Neticede o hükümdar, Ibrahim'e:
— Yanindaki kadini bana gönder! diye haberci yolladi. Bunun üzerine Ibrahim, Sâre'yi o hükümdara yolladi. Sâre onun
yanina varinca, hükümdar Sâre3den nasîb almak için harekete geçti. Sâre kalkip abdest aldi ve

namaza durdu. Namazin ardindan:
— Allah 'im! Eger ben Sana ve Rasûlü 'ne îmân ettim ise, benim üzerime su kâfiri musallat etme! diye dua etti.
Bu duâ ile o zâlimin hemen nefesi bogulup yere düstü ve ayagi ile yere vurup debrenmege basladi..." [20].

7- Bir Kimsenin, Öldürülmekten Yâhud Bunun Benzeri Bir Zarar Geleceginden Korktugu Zaman Arkadasi Için, Onun Kendisinin Kardesi Olduguna Yemîn Etmesi Babi

Korkmakta olan her zorlanmis kisi de böyledir. Çünkü müslümân kisi yemini ile o kimseden zâlimi ve zulmü def eder, onu korumak için savasir ve ona yardim etmeyi terketmez. Eger insan bir mazlumu savunmakta iken, öldürmeyi kasdetmeksizin zâlimi öldürürse, ona diyet ve kisas yoktur. Bir kimseye, kendisini zorlamakta olan bir zâlim tarafindan: Sarâb içeceksin veya les yiyeceksin veya köleni satacaksin veya üzerinde hiçbir borç yokken fulân kimseye borcun oldugunu i'tirâf edeceksin veya gönül rizân olmadan bir hibe yapacaksin veya talâk, itâk gibi bir akdi çözüp feshedeceksin yâhud da "Biz senin babani yâhud dîn kardesini muhakkak öldürürüz!" denilse, o kimsenin, babasini ve müslim kardesini kurtarmak için bu söylenen seylerin hepsini yapmasi caizdir. Çünkü Peygamber(S)'in: "Müslümân, müslümânin kardesidir" sözü vardir. Insanlarin bâzisi da: Eger zorlama yapan zâlim tarafindan, bir kimseye: "Muhakkak sarâb içeceksin" veya "Muhakkak mevte yiyeceksin" yâhud "Biz senin oglunu yâhud babani yâhud mahrem bir hisimini öldürürüz" denilse, o kisiye kendisine emredilen bu seyleri yapmasi caiz olmaz. Çünkü o kimse, bu seylerde muztarr degildir, dedi [21].
Sonra bu bâzi insan tenakuz etti de: Eger bir kimseye zâlim tarafindan "Biz senin babam yâhud oglunu öldürürüz" yâhud da "Sen su köleyi satacaksin" veya "Bir borç Ikrar edeceksin" veya "Bir hibe yapacaksin" denilse, kiyâsta kendisine bunlari yapmasi lâzim gelir, dedi.
(Sonra bu zât su kavliyle bu ma'nâda tenakuz etti:) Velâkin biz, istihsâna gideriz de, "Satis, hibe ve bu konudaki her akid bâtildir" deriz, dedi [22].
Buhârî söyle dedi: Hanefîler Kitâb ve Sünnet delili olmaksizin her mahrem hisim ile mahrem olmayan yabanci kisi arasinda ayirma yaptilar [23].
(Sonra Buhârî buna Peygamber'in su kavliyle delîl getirdi:) Peygamber (S) söyle buyurdu: "îbrâhîm Peygamber (o cebbar hükümdar, karisi Sâre'yi istedigi zaman) karisi için: fBu benim kizkardesimdir' dedi". Buhârî: Onun bu kizkardesligi, Allah hakkinda idi (yânî Allah'in dinindeki kizkardeslik idi, neseb kardesligi degildi. Çünkü kizkardesin nikâhi îbrâhîm dîninde de haram idi) [24]

Ve Ibrâhîm en-Nahaî: Eger yemîn ettiren zâlim ise, mu'teber olan yemîn edenin niyetidir; eger yemîn ettiren mazlum ise, mu'teber olan yemîn ettirenin niyetidir, demistir [25].

11-..... Abdullah ibn Umer (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S): "Her müslümân, müslümânin (dîn) kardesidir. Müslüman müsiümâna zulmetmez. Müslüman müslümâni (basina gelen musibette)

terketmez. Her kim müslümân kardesinin bir hacetinde bulunursa, Allah da onun hacetinde bulunur" buyurmustur [26].

12-..... Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Sen müslümân kardesine, ister zâlim olsun, ister mazlum olsun, yardim et!" buyurdu.
Bir adam:
— Yâ Rasûlallah! Müslümân kardes mazlum oldugu zaman ona yardim ederim, fakat o zâlim oldugu zaman ben ona nasil yardim ederim, bana haber ver! dedi.
Rasûlullah:
— "Onu zulümden ayirirsin -yâhud: Onu zulümden men' edersin-. Iste bu men'-etmek, ona yardimdir" buyurdu [27].

---

[1] el-Ikrâh, "Insanin tab'an veya ser'an istemedigi seye sevk ve cebredilmesI" diye ta'rîf edilmistir.
Ikrah ile îmân ve diger ibâdetler ve tâatler Allah katinda kabul olunmaz. Ikrah Islâm Dîni'nde men' olunmustur: el-Bakara: 256, Yûnus: 99. âyetleri tefsin.

[2] Her kim îmânindan sonra Allah'a küfrederse -yâni küfr olan sözü söylerse, kalbi îmân ile mutmain oldugu hâlde ikrah olunan degil -yânî canini veya azasindan bir uzvunu telef edilmekten korkulur bir emir ile ikrah edilmek suretiyle degil-velâkin küfre smesini açan, küfür hosuna giden, yânî ikrah olunmadigi hâlde nzâsiyle küfür kelimesini söyleyen veya ikrah olundugu zaman kalbini bozup da küfre i'tikaad edîveren kimseler; bunlar üzerine Allah'tan bir gazab ve bir de bunlara azim b^r azâb vardir. Çünkü cürümleri, en büyük cürümdür... Demek ki, böyle mülci' ikrah hâlinde yalan diliyle küfür kelimesini telâffuz etmek caizdir, fakat bu, ruhsattir ve âyetten anlasildigi üzere kalbi îmân ile mutmain olmak sartjyle bir ruhsattir. Fakat hakki izhâr ve dîni azîz kilmak için helaki göze alip da ictinâb etmek, azîmettir. Ve bu hususta azîmet ile amel etmek ef-daldir (Hakk Dîni, IV, 3031-3032).

[3] Onlarin hâkim oldugu yerde bulunmak gibi sebeblerle. O takdirde kalbdeki Imâna bozulma gelmemek sartiyle, onlarla zahiren ve muvakkaten dostluk yapilabilir. Hedef, esaretten kurtulmak, Islâm'in emrettigi izzet ve istiklâle kavusmaktir. "Evliyâ"mn müfredi olan "Velî" kelimesinde: Hâkim, mutasarrif, kumandan, hükümdar, sef gibi ma'nâlar vardir.

[4] Burada arka arkaya takdîm-te'hîrli olarak getirilen bu iki çift en-Nisâ âyetleri, Ebû Zerr rivayetinde tercümelerini verdigimiz sekilde gelmistir. Bu rivayeti Kas-tallânî de en dogru kabul ettigi Için biz de âyetlerin tercümelerini böyle verdik. el-Kerîme, el-Asîlî ve el-Kaabisî rivayetlerinde ise bu âyetlerin metinlerinde bir karisiklik görülmektedir. Sarihler bunun hakkinda bâzi îzâhlar vermektedirler... Metîn, tercümeye göre düzeltilip yazilmalidir.
Isbu "Ahâlîsi zâlim olan memleket" Ümmü'1-Kura' olan Mekke'ye isarettir ki, müsrik olan Mekke ehli zayiflara ve bilhassa içlerinde bulunan mü'min-lere son derece zulm ve ezâ ediyorlardi. Ve zâten "Sübhesiz sirk, en büyük zulümdür" (Lukmân: 13) geregince, sirk bütün zulümlerin basi olan büyük bir zulümdür. Allah mazlumlarin dualarini kabul ve Peygamber'i eliyle Mekke'nin fethini nasîb edip, Muhammedî velayet ve nusrat ile bekam etmis ve muazzez kilmistir.Demek ki, tecâvüzî harb, ancak böyle Allah rizâsi için mazlumlari zâlimlerin pençesinden kurtarmak ve halk üzerinde Allah Taâlâ'nm âdil hükümlerini ve rahmetini tatbîk etmek için mesru' olabilir, yoksa zulüm ve Istibdadi umûmîlestirmek ve memleketler isti'lâ eylemek gibi sirf tecâvüz ve taaddî Için harb etmek asla mesru' degildir... (Hakk Dîni, II, 1393).

[5] Buradaki âlimlerin görüslerini sirasiyle Ibn Ebî Seybe, el-Humeydî, Abdurraz-zâk ve Saîd ibn Mansûr senedli olarak rivayet etmislerdir.
"Ameller niyetle olur" hadîsinin bir rivayeti, kitabin Ilk hadîsi olarak geçmistir, Buhârî'nin bunu burada getirmesi, kavi ve fiil arasindaki ikrahta ayirma yapanlari reddetmeye isarettir...

[6] Hadîs ile baslik arasindaki uygunluk, burada isimleri sayilan kimselerin müsriklerin beraberinde ikaamete zorlanmis olmalaridir. Çünkü "Mus'adâf" ancak zorlanmis olur. Bunun mefhûmu, küfür üzerine ikrah eger küfür olsaydi, Peygamber onlar Için duâ etmez ve onlan mü'minler olarak isimlendirmezdi (Kas-tallânî).

[7] Basliktan kasdedilen, hadîsin sonudur. Çünkü kâfirlikten hoslanmamakla atese girmekten hoslanmamak arasinda müsâvîlik olunca, öldürülmek, dögülmek, horlanmak mü'min yaninda atese girmekten daha kolay olur, atese girmek de kâfirlikten kolay olur da siddeti almayi tercîh eder. Bunu îbnu Battal söyledi. Hadîsin bir rivayeti îmân'da baska bir seyhten geçmisti (Aynî, Kastallânî).

[8] Yânî Usmân'in intikaamini almak için kabileler harekete geçmis olsalardi, elbette bunu vâcib olarak yaparlardi... Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Çünkü Saîd ibn Zeyd ve Umer'in kizkardesi olan zevcesi, küfre karsi horlanmayi tercîh etmislerdi, Usmân ibn Affân da kaatillerin razi olacagi seyi getirmeye karsilik öldürülmeyi tercîh etmisti (Aynî, Kastallânî).
Saîd ibn Zeyd el-Adevî, cennetle müjdelenen on kisiden biridir. Ilk Muhâ cirler ile hicret etmistir. Bedir'den baska bütün gazalarda hazir bulunmustur. 51 yilinda vefat etmistir.

[9] Hadîsin bu basliga girmesi vechi, Habbâb'in Peygamberden kâfirler aleyhine duâ istemesi, kâfirlerin müslümânlara tecâvüz etmekte ve onlara eziyette zulüm ve düsmanlik yapmakta olduklarina delâlet etmesi yönündendir. Müslümanlar kâfirlerin kahri altindadirlar. Böyle olunca müslümânlar istemedikleri seylere zorlananlar gibidirler... Bunun birer rivayeti Nübüvvet Alâmetleri ile Peygamber gönderilmesi bâbi'nda da geçmisti... (Kastallânî, Aynî).

[10] Yânî Rasûlü de Arz'da Allah'ih emrettigi gibi hükmedicidir. Çünkü O'nun tarafindan teblig edici ve O'nun emirlerinin yerine getiricisidir.
Hattâbî söyle dedi: Buhârî bununla mükrehin satisinin cevazina delîl getirdi, hâlbuki bu muztamn satisina daha çok benzemektedir. Satisa zorlanan ise, istesin istemesin, satisa sevkedilen kimsedir. Yahudiler arazîlerini satmislardi, buna zorlanmayacaklardi. Ancak Yahudiler mallarina çok düskün olduklarindan, onlari satmayi tercîh ettiler ve böylece mallarini satmaya muztarr olanlara benzediler.. (Kastallânî).

Buhârî hadîsin bir rivayetini Cizye'de, Müslim de Magâzî'de getirmistir: Müslim Ter., V, 398 "1765".

[11] Yânî yapilan fiilin ikrah eden için de, edilen için de günâh oldugunda sübhe yok. Fakat ikrah olunan bîçâreler, bu günâha razi olmayip, kerhen sürüklendiklerinden dolayi ma'zûrdurlar. Ve Gafur, Rahîm oldugundan sübhe olmayan Allah indinde magfirete ve rahmete sayandirlar. Binâenaleyh bu bîçârelere acimali, kurtulmalari için yardim etmelidir. Lâkin ikrahi isteyerek yapanlar acinmaga lâyik olmayip, razi oldugu azabin günâhina müstehakk olduklari gibi, ikrah edenin de bütün vebalini yüklenerek azîm azâb ve nefrîne müstehakk oldugunu hatirlatmaya hacet yoktur (Hakk Dîni, IV, 3512-3513).

[12] Bunda nikâhin sahîhligi için dulun iznini almak zarurî oldugu ve zorlananin nikâhinin caiz olmadigi hükmü vardir.

[13] Bundan da bakirenin nikâhinin ancak rizâsi ile caiz olacagi, rizâsi olmazsa onun hükmü de mükrehin hükmü gibi sayilmaz olacagi anlasilmistir.

Bu hadîslerin birer rivayeti Nikâh'ta da geçmisti.

[14] el-Kirmânî söyle dedi: Buhârî'nin maksadi, Hanefîler'in tenakuz ettikleridir. Çünkü ikrahla satis, eger bir mülkü müsteriye nakledici ise, bundan bütün tasarruflar sahîh olur; bu, nezre ve müdebber köleye hass olmaz. Eger satis nakledici degildir derlerse, bu takdirde nezr de, tedbîr de sahîh olmaz. Bunun özeti sudur: Onlar müdebberligi ve nezri, mülk olmaksizin sahîh gördüler, hâlbuki bunda tahakküm ve tahdîs edici yokken tahsis vardir (Kastallânî).

[15] Hadîsin burada getirilmesi sebebi sudur: Baska hiçbir mali yokken, tek kölesini vefatindan sonra hürr yapan kimsenin, bu fiili bir beyinsizliktir. Peygamber onun bu fiilini, köleyi satmak suretiyle reddetmistir... (Kastallânî).

Bunun bir rivayeti Itk'ta geçmisti. Müslim'in rivayetinde bu sahâbînin Az re ogullan'ndan Ebû Mezkûr oldugu bildirilmistir. Azâd edilen kölenin ismi Ya'kûb oldugu, Nesâî'nin rivayetinde; Misirli bir köle oldugu, Abdullah ibnu'z-Zu-beyr'in emareti zamaninda Öldügü de Müslim'in rivayetinde de vardir.

[16] Bu metnin basliga uygunlugu, âyetteki "Kurhen" kavlindendir.

el-Muhelleb söyle dedi: Allah en bilir ki, bu babin fâidesi, sunu ta'rîf edip bildirmektir: Her kim bir kadini, ondan mîrâs almaya tama' ederek kadin ölün ceye kadar alikorsa, o kimseye bu mîrâs, Kur'ân'm nassi ile halâl olmaz (Aynî).

[17] Âyetin basliga münâsebeti, içinde zinaya zorlanan kadinin günâhi olmadigi ve bundan dolayi kadina zina cezasi lâzim gelmeyecegine delâlet buiunmasmdandir.

[18] el-Leys ibn Sa'd'm bu haberini Ebû'l-Kaasim el-Bagâvî, el-Alâ ibn Musa'dan; o da el-Leys'ten olmak üzere rivayet etti.

[19] imâm Mâlik'in görüsü de ez-Zuhrî'nin görüsü gibidir.

[20] Bu hadîsin birer rivayeti Buyu' Kitâbi'nin sonlari ile Peygamberler Kitâbi'nda daha genis olarak geçmisti.

el-Kir manî söyle dedi: Bu hadîsin buraya girme sebebi sudur: Sâre aleyha's-selâm her bir kötülükten ma'sûme bulunmakla beraber, ona, zorlanmis olarak o zâlim hükümdarla yalniz kalmasinda da hiçbir kinama olmamasidir. Iste zina üzerine zorlanan kadin da bunun gibidir, onun üzerine de zina etme cezasi yoktur (Aynî, Kastallânî) Sâre, râ'nin hafifletilmisi ile de, seddelendirmesi ile de zabtedümistir. Hafifletilmesi daha meshurdur... îbn Hisâm Kitâbu't-Tîcân'da Ibrâhîm'in bu seferinin Ürdün'den Misir'a vuku' buldugunu ve Sâre'nin Misir Meliki Amr ibn Imrîi'1-Kays ibn Nabilyûn ibn Sebâ oldugunu bildirmistir. Bu konuda baska rivayetler de vardir...

[21] Çünkü ikrah, ancak insanin bilhassa kendi nefsine yönelen seylerde olur, baska seylerde degil... Insanin baska seyleri korumak için Allah'a âsî olmasi olamaz.

[22] Buhârî bu "Ba'zuin-nâsi = Insanlarin bâzisi" ta'bîriyle, Ebû Hanîfe ve Hanefî-ler'i kasdetmektedir... Aynî: Tenakuz men' edilmistir. Çünkü müctehide, istihsâna kaail olmakla kiyâsa muhalefet etmesi caiz olur. Istihsân da Hanefîler indinde bir hüccettir, diye cevâb verdi... (Kastallânî).

[23] Bunun özeti sudur: Ebû Hanîfe'nin asli kiyâsen hepsinde luzûm olmaktir. Lâkin o, istihsân deliliyle, hisimligi olan kimseyi istisna etmektedir. Buhârî ise "Müslümân müslümânin kardesidir" hadîsinden dolayi, bu hususta yakin olan kimse ile yabanci arasinda bir ayirma olmayacagini düsünmüstür. Çünkü hadîsteki kardeslikten murâd, Islâm kardesligidir, neseb kardesligi degildir. Sonra Buhârî bunu su kavliyle getirdi:...

[24] Iste bu Islâm kardesligi, müslümân kardesini himaye etmeyi ve onu savunmayi gerektirir. Amma satis ve benzeri akid yapma ona lâzim gelmez. Sarâb içme, meyte yeme ona caiz olur, bu konularda ona günâh olmaz...

Aynî buna söyle cevâb verdi: Istihsân, Kitâb ve Sünnet'ten hâriç degildir. Kitâb'da Yüce Allah: "Onun en güzeline tâbi' olurlar" (ez-Zumer: 18) buyurdu. Sünnet'te de Peygamber (S): "Mü'minlerin güzel gördügü sey, Allah katinda da güzeldir" buyurdu...

[25] Ibrâhîm en-Nahaî'nin bu sözünü Muhammed ibnu'l-Hasen, Kitâbu'l-Âsâr'da Ebû Hanîfe'den; o da Hammâd'dan; o da Ibrâhîm en-Nahaî'den olarak rivayet etmistir.

el-Kirmânî, el-Kevâkib'de söyle dedi: Eger yemîn ettiren nasil mazlum olur? dersen, söyle derim: Hakli olan müddeî, kendine âid bir delîl bulunmadigi zaman müddeâ aleyh ona yemîn ettirmek ister, iste o zaman kendisi bir mazlum olur... (Kastallânî).

[26] Basliga uygunlugu, müslim üzerine müslim kardesini himaye etmesinin vâcib olmasi yönündendir. Bu hadîsin bir.rivâyeti bu isnadin ayniyle daha bütün olarak Mezâlim KItâbi'nda da geçti.

Içtimaî yardimin en mühim düstûrunu ögreten bu hadîsi Müslim ve digerleri de rivayet emislerdir. Hadîsin devami söyledir: "Müslümân bir kul, din kardesinin yardiminda bulundukça, Allah da ona yardimda bulunur. Hangi müslümân bir müslümândan dünyâ darligim giderip sad ederse, Allah da kiyamet gününde onun tasasini giderip sevindirir. Kim müslümân kardesinin ayibini örterse, Allah da kiyamet gününde onun ayibini örter".

"Lâyuslimuhû", "Esleme"d&r\ muzârî sîgasidir, onun silmini gidermez, yânî onu zâlimin zulmünde terketmez, demektir...

[27] Bunun da bir rivayeti Mezâlim'de geçmisti.

Ibn Battal: Peygamber'in "Zâlime nusrat ve muavenet, onu zulümden men etmektir" suretindeki tefsîri, fesahatin acîb, belâgatin vecîz bir edebî nümûne-sidir... demistir.